

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT**

**PROGRAM ORIENTUES
PËR PËRGATITJEN E PROVIMIT KOMBËTAR
TË MATURËS SHTETËRORE**

LËNDA:

**GJUHA TURKE
(gjuha e huaj e parë)**

VITI MËSIMOR 2012 – 2013

1. UDHËZUES I PËRGJITHSHËM PËR PROGRAMIN E PROVIMIT KOMBËTAR TË MATURËS SHTETËRORE PËR LËNDËN E GJUHËS TURKE DHE PËR PËRDORIMIN E TIJ NGA MËSUESIT

Programi orientues i provimit kombëtar të Maturës Shtetërore për gjuhën turke, si gjuhë e huaj e parë, është realizuar si sintezë e njohurive dhe shprehive të fituara gjatë gjithë procesit mësimor në këtë lëndë, si në aspektin tematik ashtu edhe në aspektin gjuhësor (gramatikor, leksikor) dhe funksional.

Hartimi i këtij programi orientues mbështetet në programet e tre viteve të Kolegjit Turk, tekstet me të cilat është zhvilluar gjuha turke në Kolegjin Turk, si edhe përvojën e fituar nga provimet e Maturës Shtetërore të viteve pararendëse, duke pasur parasysh zhvillimin e aftësive gjuhësore, që do të testohen dhe standardet e gjuhëve të huaja. Ky program duhet të nxitë inspirim dhe sfidë për të gjithë nxënësit dhe t'i përgatitë ata për të ardhmen. Programi orientues i gjuhës turke, si gjuhë e huaj e parë, është ndërtuar duke vlerësuar nevojat e nxënësve, ndryshimet që ata kanë pësuar gjatë tre vjetëve të Kolegjit Turk.

Synimet e programit

Me anë të këtij programi synohet:

- të ndihmohen nxënësit maturantë në përgatitjen e tyre për provimin e gjuhës turke si lëndë, si gjuhë e huaj e parë;
- të ndihmohet mësuesi i lëndës për t'u dhënë nxënësve orientimet e duhura;
- të bëhet vlerësimi i njëkohshëm i dy përbërësve të aftësisë së komunikimit, të cilët përbëjnë dy konceptet bazë të kësaj aftësie: të kuptuarit dhe të shprehurit me shkrim;
- të jepen orientime për hartuesit e testeve të provimit kombëtar të Maturës Shtetërore për gjuhën turke;
- të vlerësohen të kuptuarit dhe të shprehurit me anë të strukturave gjuhësore bazë, në aspektin e tyre morfologjik, sintaksor, leksikor dhe funksional;
- të aftësohen nxënësit maturantë për të përdorur njohuritë gjuhësore në mënyrë të pavarur, korrekte dhe në përputhje me situatat e larmishme të komunikimit.

Udhëzime praktike mbi përdorimin e programit

Mësuesit dhe nxënësit, që do të përdorin këtë program, duhet të kenë parasysh specifikën e provimit të gjuhës së huaj, ku nxënësi do të përballet me një tekst krejt të ri mbi të cilin do të punohet, por tematika, strukturat gramatikore, si dhe funksionet gjuhësore do të jenë po ato që janë studiuar gjatë tre viteve të Kolegjit Turk.

Kur flitet për tematikën kryesore në program, nxënësit duhet që të kenë njohuri për temat që janë të përfshira në program (spor ve eglence, yemec, sađlık ve korunma, evre sorunları, seyahat zamanı, modern yařam vb.)

*Për sa i përket gramatikës, mësuesi duhet t’i përgatitë nxënësit që të jenë në gjendje të zgjidhin ushtrime mbi aspektet kryesore gramatikore (edilgen ve etken fiiller, řart kipi, duyulan gemiş zaman, **zamanlar**, zarf ve sıfatların özellikleri karşılaştırılması, bağlalar, v.b.), duke dalë nga konteksti i mësimeve ku këto probleme trajtohen. Mësuesi duhet t’i verë theksin anës praktike të zgjidhjes së ushtrimeve, duke i trajtuar këto ushtrime në forma të ndryshme, herë me tipa ushtrimesh me alternativa, e herë tipa ushtrimesh të hapura, ku më të spikaturat janë: *cümle tercümesi, yazım kuralları*, etj.*

Funksionet gjuhësore duhet të trajtohen në mënyrë sa më të larmishme, duke përdorur situata nga të gjitha fushat e jetës, por duke ruajtur formatet dhe shprehjet që jepen në tekstet mësimore. Nxënësi duhet të jetë i përgatitur kryesisht për këto funksione gjuhësore:

- Farklı ilgi alanları hakkında konuşma.
- Yerler hakkında bilgi verme ve tavsiyede bulunma.
- Basit konulardaki öneriye teklif ve yorum yapma.

Për sa i përket të shkruarit, mësuesi duhet të ushtrojë nxënësit e tij që të dinë të organizojnë forma të ndryshme kompozimi joletrar (me tema të thjeshta). Ata duhet të përgatiten që të ndërtojnë paragrafë të saktë nga ana strukturore dhe leksikore. Gjithashtu, mësuesi duhet të përgatitë nxënësit që të dinë të përmbledhin me shkrim një përvojë personale, duke përshkruar ndjenjat dhe reagimet e tij në një tekst koherent. Nxënësi duhet të jetë i përgatitur të shkruajë një e-mail ose letër formale ose joformale; të zbatojë rregullat e shkrimit të një e-mail-i, një letre formale dhe joformale.

2. AFTËSITË DHE NJOHURITË QË DUHET TË ZOTËROJË NXËNËSI MATURANT PËR TË QENË I PËRGATITUR PËR PROVIMIN E MATURËS NË GJUHËN TURKE

Nxënësi që do t’i ushtrohet provimit të maturës me zgjedhje në gjuhën turke, duhet të demonstrojë **aftësitë** dhe **njohuritë** e tij për ka më poshtë vijon:

2.1 Okuma-anlama (të lexuarit dhe të kuptuarit)

Vlerësimi i këtij komponenti do të bëhet mbi bazën e një teksti të panjohur mbi të cilin do të ndërtohen pyetje që do të testojnë aftësinë e nxënësit për të kuptuar një pjesë letrare ose joletrare, dhe për të gjykuar mbi të.

Nxënësi duhet të jetë në gjendje të lexojë dhe të kuptojë në mënyrë të përgjithshme informacionin e dhënë në pjesën e leximit, të mbledhë informacionet që i kërkohen rreth tekstit ose të japë një vlerësim të shprehur me gjuhë të thjeshtë mbi atë ka i kërkohet.

Në mënyrë të përmbledhur, kjo aftësi përfshin:

- kuptimin e tekstit në tërësi;
- kuptimin përzgjedhës: gjetjen e informacioneve ose të dhënave specifike që kërkohen;
- përgjigjen e pyetjeve rreth përmbajtjes së tekstit;
- kuptimin e thelluar të tekstit: zbulimin e të pashprehurës, asaj që nënkuptohet;
- marrjen dhe përzgjedhjen e informacionit të duhur brenda një teksti të caktuar;
- reflektimin mbi përmbajtjen e një teksti dhe vlerësimin se sa me vend janë disa elemente të informacionit;
- zhvillimin e aftësisë interpretuese, duke nxjerrë një përfundim logjik;
- gjetjen e një informacioni sinonim;
- reflektimin mbi përmbajtjen e një teksti, duke u bazuar mbi disa vlera dhe bindje për të dhënë një gjykim në lidhje me moralin e një historie;
- zgjidhjen e ushtrimeve leksikore dhe gramatikore rreth tekstit.

2.2 Yazma (të shprehurit me shkrim)

Në provimin e maturës, nxënësi që do të zgjedhë gjuhën turke si gjuhë të huaj të parë, duhet të jetë në gjendje të prodhojë tekste të shkruara mbi një gamë jo shumë të gjerë temash, duke i lidhur elementet në mënyrë koherente, duhet të jetë në gjendje të bëjë përshkrime jo shumë të hollësishme mbi tema të njohura, të tregojë me shkrim përvojat e tij, duke përshkruar ndjenjat dhe reagimet e tij, të përshkruajë një ngjarje, një udhëtim të vërtetë, duke përdorur gjuhë të thjeshtë dhe të pangarkuar me detaje, të shkruajë një letër personale ose zyrtare, një e-mail formal dhe joformal, duke respektuar formatet e mësuara gjatë viteve që nxënësi ka studiuar këtë gjuhë etj.

Për vlerësimin e kësaj aftësie, nxënësi duhet të paraqesë një produkt të shkruar prej 150-200 fjalësh, në të cilin duhet të zhvillojë një temë mbi një çështje me interes të përgjithshëm, duke marrë shkas nga pjesa e panjohur ose që nuk ka lidhje me të.

Të shprehurit me shkrim përfshin:

- Një gamë të gjerë temash të njohura e komplekse, të cilat janë trajtuar gjatë mësimave në tre vitet e Kolegjit Turk.
- Nxënësi të paraqesë një produkt të shkruar saktë nga ana gramatikore dhe sintaksore (letër zyrtare ose personale, paragrafë të lidhur në mënyrë logjike).
- Të lidhë në mënyrë koherente informacione nga burime të ndryshme.
- Të shprehë pikëpamjet e tij në formë të argumentuar.
- Të organizojë mirë përmbajtjen e punës me shkrim, duke qenë gjithnjë në koherencë me temën e dhënë.

- Të vendosë dhe të ruajë një këndvështrim të vetin dhe origjinal për temën mbi të cilën do të shkruajë.
- Të shkruajë paragrafë të plotë në të cilët të ketë detaje dhe informacione specifike për temën e dhënë.
- Të ruajë rendin e mendimeve në të gjithë pjesën e shkruar.
- Të përdorë tipa dhe gjatësi të ndryshme fjalish.
- Të përdorë saktësisht të gjitha kohët dhe mënyrat, duke i përshtatur sipas specifikave të gjuhës turke.
- Të tregojë për organizimin e një feste, të flasë për karakterin dhe interesat e një personi.
- Të njohë dhe të përdorë saktë fjalët me shumë kuptime, sinonimet dhe antonimet.
- Të përdorë saktë parafjalët e thjeshta dhe të përbëra, duke bërë krahasimin dhe duke njohur ndryshimin nga ato të gjuhës shqipe.
- Të përkthejë saktë nga shqipja në turqisht dhe anasjellas.
- Të formulojë urdhra, duke përdorur mënyrën urdhërore të drejtpërdrejtë ose indirekte.
- Të përdorë një leksik të pasur dhe të shkruajë saktë nga ana drejtshkrimore.

2.3 Türkçenin kullanımı (përdorimi i gjuhës)

Në këtë program, njohuritë kryesore që nxënësi ka marrë mbi përdorimin e gjuhës gjatë tre viteve të Kolegjit Turk, janë të dhëna përmes ushtrimeve, temave, bashkëbisedimeve, që trajtojnë njësi të ndryshme gramatikore ose leksikore, pra në mënyrë esenciale fjalori dhe gramatika e mësuar për tre vite në shkollën e mesme.

Tipat e ushtrimeve të rekomanduara për çdo tri fushat e sipërpërmendura:

Okuma - anlama (të lexuarit dhe të kuptuarit)
<ul style="list-style-type: none"> - Pyetje mbi përmbajtjen e tekstit. - Ushtrime me përzgjedhje fjalësh ose frazash. - Plotësimi i vendit bosh me informacionin e duhur (Boşlukları doldurma). - Ushtrime me përgjigje po/jo. - Ushtrime me e vërtetë/e rreme (Doğru yanlış) - Ushtrime me disa alternativa (şıklı, doğru şıkın seçilmesi). - Ushtrime ku i kërkohet marrja dhe përzgjedhja e informacionit të duhur nga teksti i dhënë. - Ushtrime ku i kërkohet reflektimi mbi përmbajtjen e një fragmenti dhe nxjerrja e informacionit të duhur prej tij. - Vendosja e paragrafëve sipas rendit të duhur në renditjen e ngjarjeve (Paragrafların düzenlenmesi).

- Ushtrime ku i kërkohet paraqitja e elementeve provuese që mbështesin idenë e dhënë nga vetë nxënësi.
- Ushtrime ku i kërkohet thellim në kuptimin e një fraze dhe gjetja e sinonimit të saj.

Yazma (të Shkruarit)

- Shkrimi i një *email*-i, ku i tregohet një miku rreth një përvoje që ka lënë mbresa.
- Shkrimi i një letre formale ose joformale.
- Aplikime ose rekomandime për një punë *part-time*.
- Shprehja e mendimit rreth një çështjeje të caktuar.

Türkçenin kullanimi (Gramer- Sözlükçe) - përdorimi i gjuhës

- Ushtrime me zëvendësim, zëvendësimi i një fjale me një të ngjashmen e saj.
- Ushtrime transformimi, shprehja e një fjalie me një strukturë tjetër, por duke ruajtur kuptimin e fjalisë.
- Ushtrime me shumë zgjedhje/ alternativa (şıklı).
- Ushtrime me plotësime vendesh bosh, vendosja e fjalës së duhur.
- Ushtrime me ndërtim fjalish.
- Ushtrime me gjetje dhe korrigjime gabimesh, esleştirmeler.

Struktura e provimit në përqindje

Aspektet gjuhësore që do të vlerësohen	Përqindja
Okuma - anlama Të kuptuarit e një teksti të shkruar (letrar ose joletrar)	30%
Türkçenin kullanimi (gramer ve sözlükçe) Përdorimi i gjuhës (gramatika dhe leksiku)	40%
Yazma Të shkruarit (ese ose krijim, një letër, kërkesë, përshkrim, artikull, përmbledhje etj.)	30%

3. Përmbajtja e programit

Fushat tematike dhe leksiku

Përmbajtja tematike është mbështetur në programin e zhvilluar gjatë tre viteve të Kolegjit Turk, si edhe në tekstet shkollore për gjuhën turke, si gjuhë e huaj e parë. Tematika e mëposhtme, e parashikuar për provimin e maturës, do të përfshijë temat bazë sipas programeve, si dhe nëntemat e marra nga tekstet e gjuhës turke.

Tematika (Konular)

- **Gjendja e jetës** (yemekler, yerel yemek kültürü; sporlar; kişisel tercihler, boş zaman, hobiler, ilgiler)
- **Etrafımızdaki dünya** (seyahat, dünyadaki güzel yerler; para ve alışveriş; tabiat.)
- **Öğrenme dünyası ve iş** (Okul problemleri, iş görüşmeleri, eğitim, okuldaki arkadaşlıklar, vb.)
- **Kişisel ve toplumsal hayat** (Sağlık problemleri, kaza ve hastalıklar; giyim; özel günler ve kutlamalar; insanların fiziki özellikleri, vb.)
- **İletişim dünyası** (TV programları, , filmler, radyo programları, mektup e posta vb.)

Leksiku

Në bazë të temës, përzgjidhet gjuha dhe aktet gjuhësore, si edhe strukturat gramatikore që mundësojnë realizimin e komunikimit rreth një teme të caktuar. Nxënësi duhet të zotërojë një repertor leksikor të mjaftueshëm për t'u shprehur thjeshtë me shkrim dhe me gojë.

Aktet dhe funksionet komunikative

Sugjerohen aktet dhe funksionet e mëposhtme, të cilët shërbejnë si mënyrë orientuese për hartimin e testit dhe vlerësimit të nxënësve. Aktet dhe funksionet komunikative japin shprehitë kryesore që nxënësi ka fituar gjatë tre viteve të Kolegjit Turk.

- İlgi ve tercihler

-
- İzinler emirler yasaklar
 - Kişisel bilgiler ve nasihatlar
 - Düşünceleri ifade etme;
 - Tavsiyeler bir konuyu tartışma
 - Yerler hakkında tavsiyeler
 - Olasılık ihtimal vb.

Elementet dhe strukturat gramatikore

Për një komunikim të saktë nga ana gramatikore, si me gojë ashtu edhe me shkrim, sugjerohet të punohet në mënyrë të përqendruar mbi strukturat dhe çështjet gramatikore më të rëndësishme të trajtuara gjatë tre viteve të Kolegjit Turk.

- **Fiil cümlesi:**

Şimdiki zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman vb,

- **Ek fiil ve : Ek fiilin geniş zamanı ek fiilin geçmiş zamanı**
- **Aktarma cümleleri** (olumlu olumsuz soru)
- **Etken edilgen:** (geçişli, geçişsiz)
- **Şart kipi:** (Dilek şart kipi cümle ve örneklerle pekiştirilmesi)
- **Yeterlik fulı** (olumlu, olumsuz, soru)
- **Sıfatlar** (sıfatlarda derecelendirme)
- **Ekler ve deyimler**
- **Zarflar**
- **Bağlaçlar** (ve, ile, ama, fakat, ki vb.)

Önemli bir duyuru!

Kullanmak istediğiniz dilde düşünebilmelisiniz. İfadeleri, veya bir metni akılda tutmak bu dili konuşmak için yeterli sayılmaz. Öğrendiğiniz dili günlük hayatta rahatlıkla kullanabilmelisiniz. Dil yaratıcılık gerektiren bir olgudur. Kursu düzenli ve hassasiyetle takip ettiğiniz 'Matura Sınavı' bir sürpriz olarak karşınıza çıkmaz.